

Milan HRDLIČKA

Praha

Mezi náma dvěma

Hybridní spojení z nadpisu, pocházející ze šedesátých let minulého století, jehož autorem není nikdo jiný než Jiří Suchý, bylo v době svého vzniku zdrojem vydařeně a duchaplně jazykové komiky. Nepatřičná, nestrukturní kombinace kolokviální koncovky osobního zájmena a hyperkorektní zakončení číslovky základní svědčila o jisté nevzdělanosti virtuálního mluvčího, o jeho zahanbující neznalosti prestižní variety českého jazyka, o jeho nemotorné a neúspěšné snaze o kultivované vyjádření.

Jakým komunikačním účinkem zapůsobí toto nesystémové syntagma v dnešní době, tedy s odstupem zhruba půlstoletí, na naše mladé oborové bohemisty?

Za účelem alespoň částečného zmapování odezvy u jedné specifické skupiny rodilých mluvčích jsem uskutečnil malou průzkumnou sondu mezi češtináři na dvou vysokoškolských pracovištích v Česku. V jednom případě (skupina A, 18 respondentů) se jednalo o posluchače prvního ročníku bakalářského studia, druhou část dotázaných (skupina B, 22 účastníků ankety) představovali studenti prvního ročníku navazujícího magisterského studia.

Rozdělení oslovených studujících bylo zvoleno záměrně: na tomto dílčím případě jsem si chtěl alespoň v hrubých rysech ověřit, jaké povědomí o útvarech českého jazyka mají čerství absolventi střední školy, maturanti (výzkum byl proveden na úvodním setkání s posluchači na začátku akademického roku) a jaké vědomosti o strukturních a nestrukturních útvarech češtiny mohou vykázat oborové bohemisty s titulem bakalář.

Zmiňované spojení *mezi náma dvěma* bylo zasazeno do kontextu dalších morfologických modifikací, konkrétně:

- a) *mezi náma dvěma*,
- b) *mezi náma dvouma*,
- c) *mezi námi dvěma*,
- d) *mezi nama dvoma*,

s tím, aby účastníci anonymního dotazníkového šetření jednotlivá spojení stručně charakterizovali, resp. začlenili k reálným (či domnělým) útvarům českého jazyka.

Ke kterým poznatkům jsem při vyhodnocení ankety dospěl? Zmíním stručně některé relevantní skutečnosti.

Pokud jde o skupinu „A”, výsledky nejsou – jak se ostatně dalo očekávat – příliš povzbudivé. Svědčí o poměrně nízké úrovni znalosti prestižní variety našeho

národního jazyka i jeho útvarů nespisovných, o většinou chabém přehledu o české jazykové situaci.

Syntagma uvedené v názvu příspěvku, tedy *mezi náma dvěma*, bylo osmkrát explicitně interpretováno jako „*nespisovná čeština*“, někdy s dodatkem, že jde o nespisovnou koncovku osobního zájmena. Nespisovnost se dále vyrozumívá z odpovědí čtyř bohemistů (zaznělo např. „*neshoda koncovek pro ucho nepřijatelné*“ či „*nespisovný pokus o spisovnou češtinu*“), pouze minimum posluchačů okomentovalo hyperkorektní koncovku základní číslovky („*český jazyk neobsahuje toto slovo*“). Podle dvou respondentů jde o češtinu obecnou, což pokládám za velmi zamrčující, jednou je nazíráno jako „*chybné*“, tři dotázaní byli bezradní – nevyplnili buď zhoła nic, nebo svůj nerozhodný postoj verbalizovali („*nevím*“).

Spojení *mezi náma dvěma* bylo ve dvanácti případech označeno jako „*hovorová čeština*“ (tento pojem ovšem v lingvistické bohemistice označuje jednu ze tří vrstev spisovného jazyka). Zde se potvrdil letitý a velmi rozšířený omyl, totiž záměna označení „*hovorový*“ za „*kolokviální*“, „*běžněmluvený*“ nebo „*obecněčeský*“. Dva účastníci se domnívají, že jde o obecnou češtinu, jeden si neví rady (žádná odpověď), jeden uvedl češtinu nespisovnou. Pro dva respondenty je dané vyjádření spisovné...

Mezi náma dvouma se jeví třikrát jako *nespisovné*, sedmkrát jako *hovorové* (evidentně ovšem myšleno „*kolokviální*“, jiné než spisovné). Jednou je dokonce označeno jako „*stará čeština*“, jednou jako *nářečí středomoravské* (?) a *západočeské*, jednou jako nespecifikovaný *dialekt*, třikrát jako *obecná čeština*. Jednou zůstalo bez jakékoli odezvy.

Náležitý tvar *mezi námi dvěma* je jako spisovný označen šestnáctkrát. Pozoruhodný a pro mě velmi frustrující je názor „*opět nevhodné, nedávající mi smysl*“, jeden dotázaný ho vnímá jako češtinu obecnou. Konečně formulace *mezi nama dvoma* je považována převážně za nářečí (Ostravsko 3x, Olomoucko 1x), a to patnáctkrát, ale i za „*něco jako argot*“, popř. „*starou češtinu*“.

Co se druhé skupiny týče „B“, jsou výsledky uspokojivější, avšak zdaleka nikoliv bez výhrad. Při čtení některých názorů mi tedy rozhodně do smíchu nebylo...

Suchého lexikální uskupení *mezi náma dvěma* vyvolalo pestrou směsici reakcí: desetkrát je správně poukazováno na hyperkorektní neduálou koncovku (*dvěma*), ve dvou dotaznících je uvedeno „*chybné*“ a „*nesmysl*“, resp. „*nespisovné, hovorové*“, po jednom jsou zastoupeny tyto názory: *nespisovné; snaha o korektní tvar, byť „dvěmi“ neexistuje; pseudočeština; obecná čeština; dialekt*. Jednou bez jakékoli odpovědi.

Spojení *mezi náma dvěma* je čtrnáctkrát interpretováno jako obecněčeské, třikrát jako *hovorové/obecněčeské* (oba termíny se uvádějí společně, jako synonymní), čtyřikrát jako *hovorové*. V jednom případě je nazíráno dokonce jako spisovné...

Mezi náma dvouma je vyhodnoceno jedenáctkrát jako obecněčeské, pětkrát jako *nespisovné* (někdy s dodatkem *hovorové*), v jednom dotazníku s dovětkem „*naštěstí*

méně časté, nespisovné, velmi nepříjemné na poslech“; třikrát jako *hovorové* a jako *dialekt*.

Konstalace *mezi námi dvěma* je naštěstí vyhodnocena jako spisovná v devatenácti dotaznících. Ve dvou je uvedeno, že se jedná o korektní tvar, v jednom stojí toto: „*asi bych to považovala za nespisovné*“. Sestavu *mezi nama dvoma* pokládá za *dialekt* dvacet posluchačů (třikrát s upřesněním „*moravský*“ a třikrát „*Ostravsko*“), jedna reakce zní „*nikdy jsem se s tím nesetkala*“ a jedna „*takto mluví ruský hovořící občané pokoušející se o češtinu, případně obyvatelé Slovenska*“.

Získané výsledky, byť jejich výpovědní hodnotu naprosto nepřeceňuji, mě optimismem příliš nenaplňují. Někteří oboroví bohemisté v otázce stratifikace své mateřštiny poněkud tápou. A to máme prozatím pouze jednu kodifikaci – mám na mysli prestižní varietu českého národního jazyka. Jak by asi situace vypadala (u bohemistů, ale především u „zbytku národa“) v případě uvažované pluralitní kodifikace variet? Lépe nevěděť...